

VADEMECUM samodzielnego księgowego

praca zbiorowa pod redakcją
Waldemara Gosa

*Kto księgowość, jej strukturę, jej ducha dobrze pozna,
temu otworzą się oczy i umysł do zupełnie nowego pojmowania
i poznawania również innych dziedzin,
pozyska on inne pojęcie o całym życiu gospodarczym.
Marcel Scheffs, 1939 r.*

Warszawa 2008

Copyright 2008 by Polska Akademia Rachunkowości S.A.

Niniejszej publikacji ani jej części lub fragmentu nie wolno w jakiegokolwiek formie kopiować lub powielać bez zgody Wydawcy.

Wszelkie uwagi – spostrzeżenia i opinie prosimy kierować pod adresem e-mail: par@par.edu.pl

ISBN: 978-83-925032-6-2

Opracowanie redakcyjne: Polska Akademia Rachunkowości S.A.

Polska Akademia Rachunkowości S.A.

90-113 Łódź, ul. Traugutta 25

Biuro Handlowe:

ul. Grójecka 1/3

02-019 Warszawa

tel. (0-22) 579-15-13

fax (0-22) 579-15-12

e-mail: par@par.edu.pl; wydawnictwo@par.edu.pl

<http://www.par.edu.pl>

Manager Działu Wydawnictw:

Olga Fornalczyk

Projekt okładki: Małgorzata Sobocińska-Kiss

Skład i łamanie: Mikołaj Nurzyński

Druk:

Spis treści

Wstęp	9
Wykaz kont stosowanych w opracowaniu	10
Wykaz skrótów aktów prawnych	13
<u>Część I Teoria rachunkowości</u>	
Rozdział I. Stanisław Hońko	
Istota, funkcje oraz nadrzędne zasady rachunkowości	15
1.1. Istota i funkcje systemu rachunkowości	15
1.2. Ewolucja systemu rachunkowości	20
1.3. Podmiotowy i przedmiotowy zakres rachunkowości	25
1.4. Nadrzędne zasady rachunkowości	33
1.5. Pytania i testy kontrolne	41
1.6. Rozwiązania zadań i testów	45
Rozdział II. Kazimiera Winiarska	
Majątek przedsiębiorstwa	47
2.1. Kryteria klasyfikacji majątku przedsiębiorstwa	47
2.2. Charakterystyka środków gospodarczych	48
2.3. Źródła finansowania środków gospodarczych	51
2.4. Zasady sporządzania bilansu	55
2.5. Wpływ operacji gospodarczych na składniki bilansu	57
2.6. Ewidencja operacji gospodarczych na kontach	59
2.7. Zadania i testy kontrolne	64
2.8. Sumy kontrolne i rozwiązania testów	68
Rozdział III. Teresa Kiziukiewicz	
Wynik finansowy i konta wynikowe	71
3.1. Wynik finansowy jako miernik oceny działalności gospodarczej	71
3.2. Elementy kształtujące wynik finansowy	72
3.2. Klasyfikacja i ewidencja przychodów	74
3.4. Klasyfikacja i ewidencja kosztów	79
3.5. Zyski i straty nadzwyczajne	84
3.6. Księgowe ustalenie wyniku finansowego	85
3.7. Zadania i testy do rozwiązania	90
3.8. Sumy kontrolne i rozwiązania testów	93
<u>Część II Rachunkowość według prawa bilansowego</u>	
Rozdział IV. Waldemar Gos	
Dokumentacja zasad (polityki) rachunkowości	95
4.1. Podstawy prawne prowadzenia rachunkowości	95
4.2. Dokumentacja zasad (polityki) rachunkowości	97
4.3. Zasady określenia roku obrotowego i okresów sprawozdawczych	98

4.4.	Zasady budowy zakładowego planu kont	99
4.5.	Wycena składników majątkowych	100
4.6.	Zasady przeprowadzania inwentaryzacji	105
4.7.	System ochrony danych	108
4.8.	Wpływ międzynarodowych standardów rachunkowości na dokumentację zasad (polityki) rachunkowości	110
4.9.	Wpływ systemu podatkowego na prowadzenie rachunkowości	113
4.10.	Pytania i testy kontrolne	119
4.11.	Rozwiązania testów	120
Rozdział V. Teresa Kiziukiewicz		
Organizacja obiegu dokumentów księgowych		121
5.1.	Istota dokumentacji zdarzeń gospodarczych	121
5.2.	Klasyfikacja dokumentów księgowych	123
5.3.	Zasady sporządzania, kontroli i dekretacji dokumentów księgowych	128
5.4.	Instrukcja w sprawie dokumentacji księgowej	134
5.5.	Przechowywanie dowodów księgowych	140
5.6.	Pytania i testy kontrolne	144
5.7.	Rozwiązania testów	146
Rozdział VI. Ksenia Czubakowska		
Zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych		147
6.1.	Zakres ksiąg rachunkowych	147
6.2.	Cechy ksiąg rachunkowych	152
6.3.	Poprawianie błędów księgowych	155
6.4.	Zasady otwierania i zamykania ksiąg rachunkowych	157
6.5.	Sporządzanie zestawienia obrotów i sald	159
6.6.	Technika komputerowa a prowadzenie ksiąg rachunkowych	160
6.7.	Zadania i testy do rozwiązania	164
6.8.	Rozwiązania zadań i testów	167
<u>Część III Rachunkowość finansowa przedsiębiorstw</u>		
Rozdział VII. Ksenia Czubakowska		
Rzeczowe aktywa trwale oraz wartości niematerialne i prawne		169
7.1.	Klasyfikacja rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	169
7.2.	Zasady wyceny rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	176
7.3.	Metody amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	180
7.4.	Ewidencja syntetyczna i analityczna środków trwałych	187
7.5.	Ewidencja syntetyczna i analityczna środków trwałych w budowie	193
7.6.	Ewidencja syntetyczna i analityczna wartości niematerialnych i prawnych	198
7.7.	Zadania i testy do rozwiązania	200
7.8.	Rozwiązania zadań i testów	207
Rozdział VIII. Marcin Kaczmarek		
Bilansowe aspekty leasingu		209
8.1.	Regulacja prawna leasingu	209
8.2.	Leasing w ujęciu prawa bilansowego	211

8.3. Podatkowe aspekty leasingu	213
8.4. Zasady ewidencji leasingu	217
8.5. Zadania i testy do rozwiązania	222
8.6. Rozwiązania zadań	225
Rozdział IX. Marcin Kaczmarek	
Zasady ewidencji środków pieniężnych i kredytów bankowych	227
9.1. Istota, zakres i funkcje środków pieniężnych	227
9.2. Dokumentacja obrotu gotówkowego i bezgotówkowego	229
9.3. Ewidencja gotówki w kasie	233
9.4. Ewidencja środków na rachunkach bankowych	236
9.5. Ewidencja innych środków pieniężnych	236
9.6. Ewidencja kredytów bankowych	239
9.7. Pytania i zadania do rozwiązania	241
9.8. Rozwiązania zadań	244
Rozdział X. Waldemar Gos	
Rachunkowość instrumentów finansowych	245
10.1. Charakterystyka instrumentów finansowych	245
10.2. Klasyfikacja instrumentów finansowych	246
10.3. Zasady wyceny instrumentów finansowych	248
10.4. Zasady wyznaczania skorygowanej ceny nabycia	256
10.5. Ewidencja aktywów finansowych z prawem do kapitału	260
10.6. Ewidencja dłużnych papierów wartościowych	262
10.7. Ewidencja udzielonych pożyczek i należności własnych	270
10.8. Zadania i testy do rozwiązania	273
10.9. Rozwiązania zadań i testów	281
Rozdział XI. Urszula Wawer, Waldemar Gos	
Rozrachunki i roszczenia	285
11.1. Zakres rozrachunków i ich wstępna wycena	285
11.2. Ewidencja rozrachunków z tytułu dostaw i usług	289
11.3. Ewidencja rozrachunków z tytułu wynagrodzeń	294
11.4. Zakres innych rozrachunków z pracownikami	299
11.5. Ewidencja rozrachunków z tytułu podatków, ceł i ubezpieczeń społecznych	301
11.6. Ewidencja pozostałych rozrachunków	307
11.7. Odpisy aktualizujące rozrachunki	309
11.8. Ewidencja należności dochodzonych na drodze sądowej	311
11.9. Zasady rozliczania niedoborów i nadwyżek	313
11.10. Ustalanie i rozliczanie różnic kursowych	318
11.11. Ewidencja obrotu wierzytelnościami	322
11.12. Zadania i testy do wykonania	329
11.13. Rozwiązania zadań i testów	334
Rozdział XII. Stanisław Hońko	
Wycena i ewidencja materiałów i towarów	337
12.1. Klasyfikacja i wycena materiałów i towarów	337
12.2. Dokumentacja obrotu magazynowego	341
12.3. Warianty ewidencji syntetycznej i analitycznej materiałów i towarów	344

12.4. Koszty związane z zakupem materiałów i towarów oraz ich rozliczanie	352
12.5. Klasyczne zasady ewidencji materiałów	355
12.6. Uproszczona ewidencja materiałów i towarów	360
12.7. Ewidencja obrotu towarowego	362
12.8. Korekty wartości materiałów i towarów	368
12.9. Zadania i testy do rozwiązania	371
12.10. Rozwiązania zadań i testów	378
Rozdział XIII. Anna Buczkowska	
Ewidencja kosztów działalności operacyjnej	381
13.1. Istota i cel ewidencji kosztów	381
13.2. Klasyfikacja kosztów działalności operacyjnej	384
13.3. Sposoby ewidencji kosztów działalności operacyjnej	387
13.4. Specyficzne cechy rachunku kosztów w firmach produkcyjnych	391
13.5. Specyficzne cechy rachunku kosztów w firmach usługowych	398
13.6. Specyficzne cechy rachunku kosztów w firmach handlowych	399
13.7. Specyficzne cechy rachunku kosztów w firmach budowlano-montażowych	401
13.8. Rozliczanie kosztów działalności pomocniczej	406
13.9. Rozliczanie kosztów zarządu i sprzedaży	413
13.10. Rozliczanie kosztów w czasie	415
13.11. Zadania i testy do rozwiązania	420
13.12. Rozwiązania zadań i testów	428
Rozdział XIV. Anna Buczkowska	
Ewidencja produktów gotowych	431
14.1. Wycena produktów gotowych	431
14.2. Ewidencja syntetyczna i analityczna produktów gotowych	438
14.3. Ewidencja półproduktów i produktów w toku	442
14.5. Braki i zasady ich ewidencji	444
14.6. Zadania i testy do rozwiązania	447
14.7. Rozwiązania zadań i testów	450
Rozdział XV. Waldemar Gos	
Ewidencja przychodów i kosztów związanych z ich osiągnięciem	453
15.1. Przychody i koszty działalności operacyjnej	453
15.2. Obroty wewnętrzne i koszt własny obrotów wewnętrznych	455
15.3. Pozostałe przychody i koszty operacyjne	459
15.4. Przychody i koszty finansowe	461
15.5. Zyski i straty nadzwyczajne	462
15.6. Zadania i testy do rozwiązania	465
15.7. Rozwiązania zadań i testów	468
Rozdział XVI. Waldemar Gos	
Ewidencja kapitałów, rezerw oraz rozliczeń międzyokresowych przychodów	469
16.1. Ewidencja kapitałów podstawowych	469
16.2. Ewidencja kapitałów zapasowych i rezerwowych	472
16.3. Ustalanie i podział wyniku finansowego	476
16.4. Rezerwy na spodziewane straty	480

16.5. Rezerwy na świadczenia emerytalne i podobne	481
16.6. Koncepcja podatku odroczonego	487
16.7. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	492
16.8. Ewidencja funduszy specjalnych	494
16.9. Zadania i testy do rozwiązania	499
16.10. Rozwiązania zadań i testów	505
Rozdział XVII. Waldemar Gos	
Istota oraz zakres jednostkowego sprawozdania finansowego	507
17.1. Sprawozdania finansowe jako produkty systemu rachunkowości	507
17.2. Obowiązki sprawozdawcze jednostki gospodarczej	509
17.3. Metody sporządzania sprawozdania finansowego	511
17.4. Charakterystyka elementów sprawozdania finansowego	512
17.5. Zdarzenia występujące po dacie bilansu	526
17.6. Istota i skutki błędów podstawowych	528
17.7. Zadania i testy do rozwiązania	530
17.8. Rozwiązania zadań i testów	533
Rozdział XVIII. Waldemar Gos	
Zadania całościowe	535
18.1. Zadania	535
18.2. Rozwiązania zadań	549
Rozdział XIX. Waldemar Gos	
Studia przypadku	551
Literatura przedmiotu	569